

Critical Analysis of Graham Oppy's Criteria for a Successful Argument

Seyyed Mohsen Hashemi ✉

✉ Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Tehran University, Tehran, Iran.

Email: hashemi.mohsen.s@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 14 September 2025

Accepted: 16 October 2025

Published: 2 November 2025

Keywords:

philosophy of religion,
Graham Oppy, successful
argument, arguments for
the existence of god,
metaphysics.

ABSTRACT

This article critically analyzes Graham Oppy's criteria for evaluating "successful arguments" in the philosophy of religion. Oppy, a contemporary philosopher, provides a methodological framework to distinguish compelling arguments from unsuccessful ones, which includes criteria such as the acceptability of premises, explanatory power, and resistance to criticism. The aim of this research is to critically analyze this approach and examine its strengths and weaknesses. This article argues that although Oppy's framework is useful for structuring philosophical debates and enhancing argumentative rigor, his criteria may be overly stringent and could, in practice, render metaphysical arguments vulnerable to refutation. Furthermore, this approach tends to justify belief rather than provide definitive proof, and in some cases, it overlooks the complex and intuitive nature of theological arguments. Ultimately, by providing a comprehensive assessment, this article demonstrates that while Oppy's criteria can be used as a valuable analytical tool, they cannot, on their own, determine the fate of all arguments in the philosophy of religion and require reassessment and modification.

Cite this article: Hashemi, M. (2025) Critical Analysis of Graham Oppy's Criteria for a Successful Argument. *Shenakht*, 18 (90/3), 145-164.

<http://doi.org/10.48308/kj.2025.241540.1355>

Extended Abstract

The question regarding the relationship between language and knowledge has persistently constituted a foundational concern within the realm of philosophy. Is language merely an instrument for the representation of reality, or does it actively participate in the constitution and determination of epistemic content? This fundamental question has led philosophers to two main viewpoints: the representationalist view, which considers language a neutral mirror reflecting reality, and the structuralist view, which regards language as an active constructor in shaping reality. This article, while meticulously examining the perspectives of these two philosophers, critiques and synthesizes them to achieve a more comprehensive understanding of this complex relationship.

Martin Heidegger, the prominent German philosopher, revolutionized the philosophy of language by proposing the idea that "language is the house of Being." According to him, language is not merely a means of conveying thoughts but a fundamental locus where Being reveals itself to humans. Heidegger considers language as an ontological phenomenon intrinsically linked to human existence (Dasein). He maintained that any form of knowledge and engagement with the world is only possible within the horizon of language. Language, before being a tool for humans, is the realm in which things attain meaning and come into presence.

In his analysis, Heidegger delineates the evolution of the perspective on language through three stages: the instrumental, the existential, and the originary. In the originary stage, language is conceived as an ontological and fundamental phenomenon that not only reveals Being but also actively participates in its formation. Here, language becomes the "event of Being," and entities derive their meaning solely in its light. Heidegger maintains that language, through the act of "naming," grants "presence" to things. This act of naming is not merely a human action but an event in which Being itself comes into expression. By revisiting the Greek concept of *Aletheia*, meaning unconcealment or disclosure, he demonstrates that truth manifests within language. Knowledge, therefore, is not the discovery of an independent reality but an interpretation always shaped within a linguistic horizon. Thus, language elevates from a communicative tool to an ontological phenomenon that conditions the possibility of disclosing the world and truth. From Heidegger's viewpoint, even silence is part of language, as sometimes truth is revealed not in speech but in the readiness to listen to the call of Being. He regards language as the factor that interconnects the four fundamental dimensions of the world — sky, earth, divinities, and mortals — and without language, the openness of beings would be impossible.

Despite its depth and originality, Heidegger's perspective on language faces significant challenges. Critics argue that Heidegger does not provide a clear and systematic definition of language, instead portraying it in a mysterious and overly metaphysical manner. Moreover, he is often seen as neglecting the role of non-linguistic factors in knowledge acquisition—such as aesthetic experience, sensorimotor cognition, and mystical states of consciousness. These considerations cast serious doubt on Heidegger's claim that language constitutes the fundamental condition for knowledge.

For instance, Wassily Kandinsky, in his discussion of *The Spiritual in Art*, emphasizes that artistic understanding constitutes a system independent of language, one that enables direct openness to Being through forms and colors. Similarly, J.J. Gibson's research in perceptual psychology demonstrates that living organisms interact with their environments via sensorimotor systems in a pre-linguistic, embodied manner. Mystical experiences, too, are frequently described as ineffable or "beyond language," suggesting the existence of a trans-linguistic dimension of Being.

Furthermore, Heidegger's assertion that language is the fundamental condition for the disclosure of Being is troubled by ambiguities in the very notion of "disclosure of Being" (*Erschlossenheit des Seins*), as well as a potential internal contradiction or circularity: language is said to be the condition

for the openness of Being, yet language itself belongs to Being. Therefore, for Being to be disclosed through language, one must already be open to Being beforehand. This apparent logical circle undermines the foundational structure of Heidegger's argument.

Hans-Georg Gadamer, influenced deeply by Heidegger, conceives of language not merely as a tool for cognition but as the "being of understanding" itself. In his seminal work *Truth and Method*, Gadamer argues that understanding is always situated within a historical-linguistic horizon and embedded within the context of traditions. For Gadamer, language is not a subjective possession of the mind but rather a mode of human existence in the world. He maintains that "language is the language of the things themselves," meaning that objects disclose themselves through language. This perspective stands in stark contrast to the subjectivist (mind-centered) approaches dominant in modern Western philosophy. Rejecting Cartesian notions of "pure" perception, Gadamer emphasizes that our understanding of the world is always mediated by language and tradition. Language, therefore, is an intersubjective and historical phenomenon that carries traditions and cultural heritage.

Gadamer insists that meaning is never autonomously produced by an individual but is realized dialectically within the sphere of the "we." In this way, language functions like a window opening the world to us, without which our knowledge would be fragmented and incomplete. He further argues that the possibility of a metalanguage is impossible since any discourse about language inevitably occurs within language itself. Consequently, translation is not a secondary act but a fundamental paradigm for human understanding of the world.

Nevertheless, Gadamer's perspective has not escaped criticism. The most significant objection concerns his being caught in ontological self-reference. If language is the origin of all understanding, how can one meaningfully speak about language itself? This issue becomes especially apparent in many human experiences, such as mystical intuition or pain, where language proves insufficient to capture the depth of Being. If language is the sole horizon of understanding, how can these "non-linguistic" experiences be comprehended? Are they merely deficiencies of language, or do they point to the existence of a trans-linguistic dimension?

Moreover, Gadamer fails to adequately distinguish between language, meaning, and truth, which leads to an epistemological nominalism wherein no reality exists independently of language. If one claims that "only what is in language exists," one risks falling into linguistic idealism. Additionally, Gadamer neglects the pre-linguistic realm and ineffable experiences such as pain, love, and metaphysical dread, thereby denying them philosophical legitimacy.

Furthermore, by presenting a romanticized image of language, Gadamer overlooks the power structures and ideological forces that govern it. Consequently, his theory tends to reinforce traditions and the status quo rather than serve as a tool of emancipation. Language, especially within historical societies, is a site of contestation among competing discourses, not a neutral horizon of dialogue. Ignoring this reality leads Gadamer into a form of conservative hermeneutics.

Ultimately, neither of these perspectives alone suffices to provide a comprehensive account of the relationship between language and knowledge. The way forward lies in synthesizing their respective strengths. A theory that embraces Heidegger's ontological depth—conceiving language as the "house of Being"—while also attending to Gadamer's emphasis on the social and dialogical dimensions of language as the "being of understanding," offers a more holistic framework.

This synthesis can lead to a more comprehensive account of language's role in knowledge, as it incorporates both the ontological profundity emphasized by Heidegger and the social-cultural interactions foregrounded by Gadamer.

بررسی انتقادی معیارهای گراهام آپی برای استدلال موفق

سید محسن هاشمی ✉

✉ گروه فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تهران، ایران. رایانامه: hashemi.mohsen.s@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۸/۱۱	این مقاله به نقد و بررسی معیارهای گراهام آپی، یکی از برجسته‌ترین فیلسوفان دین معاصر، برای ارزیابی «استدلال موفق» در فلسفه دین می‌پردازد. آپی، فیلسوف معاصر، چارچوبی روش‌شناختی برای تمایز استدلال قانع‌کننده از استدلال ناموفق ارائه می‌دهد که، در آن، سقف توجیه‌پذیری استدلال را تا حد متقاعدسازی همه افراد معقول بالا می‌برد. این رویکرد سخت‌گیرانه، که از تلفیق خاص معیارهایی چون پذیرش پیش‌فرض‌ها، قدرت تبیینی و مقاومت در برابر نقد حاصل می‌شود، محور تحلیل انتقادی این پژوهش است. در این مقاله استدلال می‌شود که اگرچه چارچوب آپی در نظم‌بخشیدن به بحث‌های فلسفی و ارتقای دقت در استدلال‌ورزی مفید است اما معیارهای او ممکن است بیش از حد سخت‌گیرانه باشند و عملاً استدلال‌های متافیزیکی را در معرض خطر ابطال قرار دهند. همچنین، این رویکرد، به‌جای اثبات نهایی، بیشتر به توجیه باور می‌انجامد و، در برخی موارد، از ماهیت پیچیده و شهودی استدلال‌های الهیاتی غفلت می‌کند. درنهایت، با ارائه یک ارزیابی جامع، این مقاله نشان می‌دهد که معیارهای آپی می‌توانند به‌عنوان یک ابزار تحلیلی ارزشمند مورد استفاده قرار گیرند اما نمی‌توانند به‌تنهایی سرنوشت تمام استدلال‌های فلسفه دین را تعیین کنند و نیاز به بازنگری و تعدیل دارند.
کلیدواژه‌ها: فلسفه دین، گراهام آپی، استدلال موفق، استدلال وجود خدا، متافیزیک	

استناد: هاشمی، سیدمحسن. (۱۴۰۴). بررسی انتقادی معیارهای گراهام آپی برای استدلال موفق. شناخت، ۱۸(۹۰/۳)، ۱۴۵-۱۶۴

DOI: <http://doi.org/10.48308/kj.2025.241540.1355>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه

فلسفه دین، به عنوان یکی از شاخه‌های اصلی فلسفه، از دیرباز با مسائل بنیادینی همچون وجود خدا، ماهیت الهی، و رابطه دین با عقل و اخلاق دست‌وپنجه نرم کرده است. در این میان، مسئله استدلال‌ورزی برای اثبات یا توجیه باورهای دینی، به‌ویژه وجود خدا، جایگاهی محوری دارد. ارزیابی دقیق و روشمند استدلال‌های فلسفه دین نه تنها برای تعیین اعتبار منطقی آن‌ها ضروری است بلکه به فهم عمیق‌تر ماهیت باور و شناخت دینی کمک می‌کند. این فرآیند ارزیابی صرفاً یک تمرین منطقی نیست بلکه واجد اهمیت فلسفی، الهیاتی و حتی فرهنگی است.

اولاً، ارزیابی استدلال‌ها به ما اجازه می‌دهد تا بین یک استدلال منطقی و یک ادعای صرف تمایز قائل شویم. فیلسوفان دین، طی قرون متمادی، تلاش کرده‌اند تا، از طریق استدلال‌های کیهان‌شناختی و هستی‌شناختی و استدلال‌های غایت‌شناختی و اخلاقی و با استفاده از اصول عقلانی، باور به وجود خدا را توجیه کنند. یک بررسی دقیق نشان می‌دهد که آیا این استدلال‌ها می‌توانند به‌عنوان دلایل کافی برای پذیرش یک باور عمل کنند یا خیر. اگر یک استدلال در برابر نقدهای منطقی تاب نیاورد، اعتبار آن زیر سؤال می‌رود و، در نتیجه، نمی‌تواند به‌عنوان مبنایی عقلانی برای یک باور دینی عمل کند. همان‌طور که فیلسوف دین برجسته، ویلیام لین کریگ^۱، اشاره می‌کند، «ارزیابی استدلال‌ها در فلسفه دین به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که آیا باور ما به خدا یک قمار کورکورانه است یا یک اعتقاد معقول و مبتنی بر شواهد» (Craig, 2010, p. 19).

ثانیاً، ارزیابی استدلال‌ها به روشن‌شدن موضع فلسفی ما کمک می‌کند. هر استدلالی بر مجموعه‌ای از پیش‌فرض‌های متافیزیکی، معرفت‌شناختی یا اخلاقی استوار است. برای مثال، استدلال کیهان‌شناختی بر این پیش‌فرض بنا شده است که هر موجودی علتی دارد و استدلال هستی‌شناختی بر این فرض استوار است که وجود می‌تواند صفت در نظر گرفته شود. بررسی انتقادی یک استدلال ما را به سمت تحلیل عمیق‌تر این پیش‌فرض‌ها سوق می‌دهد. این فرآیند نه تنها اعتبار استدلال را مشخص می‌کند بلکه به ما امکان می‌دهد تا دیدگاه‌های مختلف در مورد واقعیت، علت و ماهیت شناخت را مقایسه کنیم. این رویکرد فلسفه را از رشته‌ای نظری به ابزاری عملی برای فهم جهان و جایگاه ما در آن تبدیل می‌کند.

ثالثاً، این ارزیابی برای گفت‌وگوی بین‌دینی و میان‌فرهنگی ضروری است. در جهانی که باورهای دینی متفاوت در کنار هم زندگی می‌کنند، مبانی استدلالی یکدیگر را فهمیدن زمینه‌ای برای احترام و تفاهم متقابل فراهم می‌آورد. آلون پلاتینگا، در کتاب خود با عنوان باور مسیحی ضمانت‌شده^۲ به اهمیت دفاع عقلانی از باورهای دینی اشاره می‌کند و معتقد است که این دفاع به استحکام ایمان و تسهیل گفت‌وگو کمک می‌کند. نقد و بررسی استدلال‌ها ما را وادار می‌کند

¹ William Lane Craig.

² Warranted Christian Belief.

که با نقاط ضعف و قوت استدلال‌های خود و دیگران مواجه شویم و، در نتیجه، به جای تعصب، به سویی یک موضع فکری پخته‌تر و مسئولانه‌تر حرکت کنیم (Plantinga, 2000, p. 34).

در نهایت، اهمیت ارزیابی استدلال‌ها در فلسفه دین به این موضوع بازمی‌گردد که آیا ایمان امری کاملاً غیرعقلانی است یا می‌تواند با عقلانیت سازگار باشد. اگر بتوانیم نشان دهیم که باور به وجود خدا یا سایر آموزه‌های دینی با استدلال‌های قوی پشتیبانی می‌شوند، می‌توانیم ادعای عقلانیت برای دین را مطرح کنیم. اما اگر استدلال‌ها موجود ناکافی یا نامعتبر باشند، باید بپذیریم که ایمان ممکن است فراتر از قلمرو استدلال‌ورزی منطقی قرار داشته باشد. این پرسش برای الهیات و فلسفه معاصر مسئله‌ای حیاتی است.

در میان فیلسوفانی که به‌طور جدی به ارزیابی استدلال‌ها در فلسفه دین پرداخته‌اند، گراهام آپی^۱، فیلسوف استرالیایی و استاد فلسفه دانشگاه موناخ، جایگاهی ویژه دارد. آپی، که عمدتاً به‌خاطر موضع خداناباوری خود و نقدهای قاطع بر استدلال‌های وجود خدا شناخته می‌شود، رویکردی متفاوت و روش‌شناختی به این موضوع دارد. برخلاف بسیاری از منتقدان که صرفاً به رد استدلال‌ها می‌پردازند، آپی سعی می‌کند چارچوبی دقیق برای ارزیابی آن‌ها ارائه دهد. کار او به‌ویژه در کتاب تأثیرگذارش، استدلال‌کردن درباره خدایان^۲، به‌خوبی منعکس شده است.

در فلسفه دین آپی خود را روش‌شناس می‌داند. او معتقد است که، برای بحث درباره استدلال‌ها، ابتدا باید معیارهایی روشن و قابل دفاع برای «موفقیت» یک استدلال تعیین کنیم. از نظر او، استدلال خوب صرفاً نباید از نظر منطقی معتبر باشد بلکه باید پیش‌فرض‌هایی داشته باشد که برای مخاطبان معقول و آگاه پذیرفتنی باشند و نتیجه‌گیری آن نیز، فراتر از یک احتمال صرف، به توجیهی قابل توجه منجر شود. آپی تلاش می‌کند تا، با تحلیل دقیق استدلال‌ها، نشان دهد که استدلال‌های سنتی در فلسفه دین، حتی اگر از نظر منطقی معتبر باشند، به‌دلیل عدم انطباق با معیارهای سخت‌گیرانه او، در نهایت، ناموفق هستند.

رویکرد آپی از جهات مختلفی قابل توجه است. اولاً، او با صراحت اعلام می‌کند که هدفش رد همه استدلال‌ها نیست بلکه ارزیابی آن‌ها براساس معیارهایی است که خود او تدوین کرده است. این موضع او را از بسیاری از خداناباورهای رادیکال که هرگونه استدلالی برای وجود خدا را غیرممکن می‌دانند متمایز می‌کند. ثانیاً، تحلیل‌های او بسیار فنی و دقیق هستند. آپی رویکرد تحلیلی خود را تنها به استدلال‌های کلاسیک محدود نمی‌کند. او، علاوه بر استدلال‌های سنتی مانند استدلال‌های هستی‌شناختی آنسلم و برهان نظم، استدلال‌های معاصر در فلسفه دین را نیز با نگاهی انتقادی بررسی می‌کند. این استدلال‌ها شامل استدلال‌های الهیاتی نوین مطرح‌شده توسط فیزیک‌دانانی است که به دنبال یافتن شواهدی از طراحی هوشمند در کیهان هستند و نیز استدلال‌های فیلسوفان برجسته‌ای چون ریچارد سونین‌برن که تلاش می‌کنند تا، با رویکردی استقرایی، وجود خدا را به‌عنوان بهترین تبیین برای مجموعه‌ای از شواهد جهان اثبات کنند. این گستره وسیع از تحلیل نشان‌دهنده جامعیت و دقت کار آپی است. او هر استدلال را به اجزای

¹ Graham Oppy.

² Arguing About Gods (2006).

کوچک‌تر تقسیم می‌کند و هر بخش را به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهد تا نقاط ضعف پنهان آن آشکار شود. این رویکرد ساختاریافته فلسفه دین را نظم و دقتی جدید می‌بخشد که در آثار پیشین کمتر دیده می‌شد. با این حال، رویکرد آپی بدون چالش نیست. برخی منتقدان معتقدند که معیارهای او برای «موفقیت» یک استدلال چنان سخت‌گیرانه است که هیچ استدلالی در فلسفه (حتی در حوزه‌های دیگر) نمی‌تواند از آن سر بلند بیرون بیاید. (Békefi, 2023, p. 10). این انتقاد بحثی را درباره ماهیت استدلال‌ورزی در متافیزیک و فلسفه دین آغاز می‌کند: آیا هدف استدلال اثبات قاطع و یقینی است یا ارائه توجیهی معقول برای یک باور؟ این پرسش زمینه اصلی برای ورود به بحث انتقادی درباره چارچوب آپی است.

باتوجه به اهمیت ارزیابی استدلال‌ها و نقش محوری رویکرد گراهام آپی در این زمینه، هدف اصلی این مقاله بررسی انتقادی معیارهای او برای «استدلال موفق» در فلسفه دین است. این پژوهش صرفاً به توضیح دیدگاه آپی نمی‌پردازد بلکه، با تحلیلی عمیق، نقاط قوت و ضعف چارچوب روش‌شناختی او را آشکار می‌کند. ما قصد داریم که به پرسش‌های کلیدی زیر پاسخ دهیم:

۱. معیارهای آپی در مورد استدلال موفق دقیقاً چه هستند و چگونه تدوین شده‌اند؟
۲. نقاط قوت و ارزشمندی رویکرد آپی در کدام حوزه‌ها قابل مشاهده است؟
۳. آیا معیارهای آپی برای تمام انواع استدلال‌ها در فلسفه دین، از جمله استدلال‌های متافیزیکی، اخلاقی و تجربی، مناسب هستند؟
۴. آیا سخت‌گیری‌های آپی در نهایت به نتیجه‌گیری‌های شک‌گرایانه‌ای منجر نمی‌شوند که، خود، از نظر فلسفی قابل چالش باشند؟
۵. در نهایت، باتوجه به نقاط ضعف شناسایی شده، آیا می‌توان چارچوب آپی را تعدیل کرد تا به ابزاری جامع‌تر و کاربردی‌تر برای ارزیابی استدلال‌ها تبدیل شود؟

مقاله حاضر، با ساختاری مشخص و هدفمند، در گام نخست، به تبیین دقیق و جامع رویکرد روش‌شناختی گراهام آپی می‌پردازد. این تحلیل مبتنی بر آثار اصلی او، به ویژه کتاب تأثیرگذار استدلال کردن درباره خدایان^۱ است که، در آن، چارچوب معیارهای ارزیابی استدلال‌های فلسفه دین را به تفصیل شرح داده است. سپس، با استفاده از استدلال‌های فلسفی و مقایسه رویکرد او با سایر فیلسوفان دین، به نقد معیارهای او خواهیم پرداخت. برای مثال، خواهیم دید که چگونه پلانتینگا و سوئین‌برن رویکردهایی متفاوت به توجیه باور دینی دارند که در تضاد با سخت‌گیری‌های آپی قرار می‌گیرد. در نهایت، با جمع‌بندی یافته‌ها، به یک نتیجه‌گیری جامع خواهیم رسید که نه تنها اعتبار چارچوب آپی را ارزیابی می‌کند بلکه به بحث‌های آینده در زمینه فلسفه دین نیز جهت خواهد داد. این تحقیق تلاش می‌کند که، با ارزیابی دقیق، گامی در جهت شفاف‌سازی و بهبود روش‌شناسی استدلال‌ورزی در یکی از مهم‌ترین حوزه‌های فلسفی بردارد.

¹ Arguing About Gods (2006).

در پیشینه پژوهش حاضر لازم است که به تمایز و ارتباط میان رویکرد این مقاله و مطالعات پیشین اشاره شود. در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی و نقد معیار گراهام اوپی در مورد موفقیت استدلال برای اثبات وجود خدا»^۱ بیشتر بر نقد و ارزیابی استدلال‌های ارائه‌شده توسط آپی تمرکز شده است، به طوری که نقاط قوت و ضعف استدلال‌های مذکور مورد بررسی قرار گرفته‌اند. اما در این پژوهش، تمرکز اصلی بر تحلیل و نقد مبانی و پیش‌فرض‌های معرفت‌شناسانه معیارهای گراهام آپی است. به عبارت دیگر، به جای نقد استدلال‌ها، بنیان‌های نظری و مفروضات معرفت‌شناختی آن‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این تمایز به‌ویژه اهمیت دارد، چون درک عمیق‌تر از پیش‌فرض‌های معرفت‌شناسانه می‌تواند زمینه‌ساز نقد و ارزیابی دقیق‌تر استدلال‌ها باشد و به رفع ابهامات و تعارضات موجود در مباحث فلسفه دین و منطق استدلال‌های الهیات کمک کند. همچنین، مقاله اشاره‌شده دامنه‌ای محدود دارد و تمرکز اصلی آن منحصر بر ارزیابی و نقد معیار آپی درباره استدلال‌های اثبات وجود خدا است، در حالی که مقاله حاضر دارای دامنه‌ای وسیع‌تر است. نقد معیار آپی در این پژوهش نه تنها استدلال‌های الهیاتی را در بر می‌گیرد بلکه معیار وی را در بستر فرافلسفه دین (Metaphilosophy of Religion) و به عنوان معیاری برای ارزیابی هر نوع استدلال متافیزیکی و فلسفی در نظر می‌گیرد. این رویکرد به ما امکان می‌دهد که نشان دهیم سخت‌گیری آپی صرفاً استدلال‌های خداشناسی را ناموفق نمی‌کند بلکه عملاً هر نوع استدلال‌ورزی فلسفی در حوزه‌های عمیق اختلاف‌نظر را با مشکل مواجه می‌سازد. لذا این مطالعه، با تأکید بر تحلیل نظریه‌ها و مفروضات معرفت‌شناسی آپی، تکمیل‌کننده و توسعه‌دهنده پژوهش‌های پیشین در این حوزه تلقی می‌شود.

تبیین دیدگاه گراهام آپی در مورد معیارهای «استدلال موفق»

گراهام آپی با رویکردی متفاوت و روش‌شناختی به بحث استدلال‌های وجود خدا وارد می‌شود. برخلاف بسیاری از منتقدان که تنها به رد یا پذیرش یک استدلال می‌پردازند، آپی در پی ارائه یک چارچوب تحلیلی جامع برای ارزیابی استدلال‌هاست. او معتقد است که، پیش از هرگونه قضاوت درباره یک استدلال، باید معیارهای مشخصی برای «موفقیت» آن تعیین کرد. این رویکرد، که به تفصیل در کتاب اصلی او، استدلال کردن درباره خدایان^۲ تبیین شده، هسته اصلی فلسفه او در حوزه متافیزیک و فلسفه دین را تشکیل می‌دهد. آپی تأکید می‌کند که هدفش نه تنها ابطال استدلال‌ها بلکه روشن کردن این پرسش است که چرا یک استدلال خاص، از منظر فلسفی، نمی‌تواند به هدف خود که توجیه باور به وجود خداست دست یابد. به بیان دیگر، در حالی که روشن کردن کاستی‌ها می‌تواند به ابطال منجر شود، تمرکز اصلی آپی بر تعیین آن مرز دقیق توجیه معرفت‌شناختی است که استدلال‌های سنتی از عبور از آن باز می‌مانند، نه صرفاً نشان دادن یک مغالطه منطقی.

مفاهیم بنیادین در رویکرد آپی: فراتر از اعتبار صوری

آپی تحلیل خود را از یک تمایز کلیدی آغاز می‌کند: تفاوت بین یک استدلال از نظر منطقی معتبر (valid) و یک استدلال موفق (successful). یک استدلال از نظر منطقی معتبر است اگر نتیجه آن ضرورتاً از مقدمات آن تبعیت کند. اما به اعتقاد

^۱ فصلنامه قیسات، دوره ۲۴، شماره ۹۴ شماره پیاپی ۹۴، بهمن ۱۳۹۸، صفحه ۵۲۷.

^۲ Arguing About Gods (2006).

آپی، این شرط برای قانع کننده بودن یک استدلال کافی نیست. یک استدلال معتبر می تواند مقدماتی داشته باشد که پذیرفتنی نیستند یا نتیجه ای را اثبات کند که از قبل برای مخاطب مورد قبول نبوده است. از این رو، آپی بر این باور است که استدلال برای اینکه واقعاً موفق تلقی شود باید معیارهای فراتری را نیز برآورده کند.

در نظر آپی، «استدلال موفق» استدلالی است که می تواند یک فرد معقول و منطقی را به پذیرش نتیجه خود ترغیب کند. این فرد، که آپی او را «یک فرد معقول با پیش زمینه های معرفتی معمول» توصیف می کند، کسی است که از قواعد منطق و شواهد تجربی آگاه است و به دنبال استدلال های قانع کننده می گردد. در نتیجه، موفقیت یک استدلال به توانایی آن در ایجاد باور موجه (Justified Belief) در چنین فردی بستگی دارد. این رویکرد تمرکز را صرفاً از ساختار منطقی به کارکرد معرفتی استدلال منتقل می کند. او می گوید: «بحث بر سر این است که آیا می توان استدلالی برای وجود خدا ساخت که یک فرد خدانا باور معقول را به پذیرش خدا باوری سوق دهد؟» (Oppy, 2006, p.1). این جمله به خوبی هدف اصلی او را در تبیین معیارهای موفقیت نشان می دهد.

معیارهای چهارگانه گراهام آپی برای «استدلال موفق»

آپی مجموعه ای از معیارهای استدلال موفق ارائه می دهد. این معیارها در بخش های مختلف کتاب ها و مقالات او تبیین شده اند و اغلب به صورت ضمنی یا صریح در نقدهای او بر استدلال های مختلف به کار گرفته می شوند. می توان آن ها را به چهار دسته اصلی تقسیم کرد:

۱. پذیرش پیش فرض ها

مهم ترین معیار آپی برای استدلال موفق پذیرش پیش فرض ها است. از دیدگاه او، مقدمات استدلال باید برای فرد معقول و منطقی قابل قبول باشند. این پذیرش نباید صرفاً بر اساس ایمان یا یک باور شخصی باشد بلکه باید بر دلایل کافی استوار باشد. آپی استدلال می کند که اگر استدلال بر پیش فرض هایی بنا شده باشد که خود به اندازه نتیجه استدلال محل اختلاف هستند، استدلال مذکور نمی تواند در توجیه باور به وجود خدا موفق باشد. او می گوید که «اگر فردی تنها به این دلیل مقدمات یک استدلال را می پذیرد که به نتیجه آن باور دارد، آن استدلال به هیچ وجه قانع کننده نیست» (Oppy, 2006, p. 118).

برای مثال، آپی در تحلیل خود از استدلال های هستی شناختی آنسلم پیش فرض اصلی آن را، که «وجود یک صفت کمالی است»^۱، زیر سؤال می برد. او معتقد است که این فرض نه تنها بدیهی نیست بلکه بسیار مناقشه آمیز است و فیلسوفان بزرگی چون کانت آن را

^۱ برهان هستی شناختی تلاش می کند که وجود خدا را صرفاً از طریق تحلیل مفهوم «خدا» ثابت کند. پیش فرض کلیدی این برهان این است که وجود یک صفت کمالی است، به این معنا که اگر موجودی کامل را تصور کنیم، وجود داشتن در واقعیت آن را کامل تر می کند. بنابراین، موجودی که از هر جهت کامل باشد نمی تواند وجود نداشته باشد.

رد کرده‌اند. از این رو، حتی اگر استدلال آنسلم از نظر منطقی معتبر باشد، چون فردی معقول آن را نمی‌پذیرد، این استدلال در توجیه باور به وجود خدا ناکام می‌ماند (Oppy, 2006, pp. 247-249).

۲. قدرت تبیینی^۱

یک استدلال موفق باید دارای قدرت تبیینی قابل توجهی باشد. یعنی نتیجه آن باید به بهترین نحو ممکن پدیده‌های مورد بحث را تبیین کند. در فلسفه دین، این پدیده‌ها می‌توانند شامل نظم جهان، منشأ کیهان، وجود آگاهی، یا حتی حقایق اخلاقی باشند. استدلالی که صرفاً یک نتیجه را ثابت کند و نتواند تبیینی قانع‌کننده از مدعای اصلی فلسفه دین (مانند خدای خداپاور) ارائه کند، از نظر آپی ضعیف است. این معیار استدلال را از ساختاری صوری به فرضیه‌ای علمی مانند تبدیل می‌کند که باید توانایی تبیین واقعیت را داشته باشد.

آپی در نقد استدلال کیهان‌شناختی استدلال می‌کند که حتی اگر بپذیریم که جهان یک علت نخستین دارد، این نتیجه در تبیین کامل مدعای اصلی استدلال ناموفق است. آپی می‌پذیرد که استدلال کیهان‌شناختی ممکن است وجود یک علت نخستین (First Cause) را اثبات کند اما این «علت نخستین» لزوماً همان خدای خداپاور (خدای قادر مطلق، عالم مطلق و خیر مطلق) نیست. به گفته آپی، این استدلال در اثبات این همانی علت نخستین با خدای خداپاور، فاقد قدرت تبیینی لازم است. او می‌گوید که «این استدلال خدایی را که ادیان ابراهیمی می‌شناسند تبیین نمی‌کند» (Oppy, 2006, p. 136). به بیان دیگر، شکافی تبیینی بین نتیجه استدلال (وجود یک علت نخستین) و نتیجه مورد نظر (وجود خدای خداپاور) وجود دارد که این استدلال را، از منظر آپی، ناموفق می‌سازد. این عدم موفقیت نه به دلیل انتزاعی بودن صرف بلکه به دلیل عدم تناسب قدرت تبیینی نتیجه استدلال با مدعای اصلی است.

۳. مقاومت در برابر نقدهای قوی

سومین معیار آپی برای یک استدلال موفق توانایی آن در در مقاومت جامع و فراگیر در برابر نقدهای جدی و قانع‌کننده است. آپی معتقد است که هر استدلال فلسفی، به‌ویژه در مورد وجود خدا، با مجموعه‌ای از نقدهای تاریخی و معاصر روبه‌روست. با این حال، برخلاف رویکردهای سنتی که استدلال را وقتی موفق می‌دانند که بتواند به نقدهای اصلی پاسخ دهد، استاندارد آپی بسیار سخت‌گیرانه‌تر است: استدلال تنها در صورتی می‌تواند موفق باشد که بتواند به تمام این نقدها پاسخ‌های قانع‌کننده‌ای ارائه دهد که، در نهایت، به متقاعدسازی همه افراد معقول منجر شود. آپی این ایده را رد می‌کند که استدلال صرفاً با داشتن ساختار منطقی صحیح می‌تواند کار خود را انجام دهد. او تأکید می‌کند که «استدلال باید نه تنها خوب باشد بلکه باید به‌گونه‌ای خوب باشد که نقدهای شناخته‌شده و معتبر بر آن ناکام بمانند و هیچ زمینه‌ای برای

¹ Explanatory Power.

تردید معقول باقی نماند» (Oppy, 2013, p. 84). درحقیقت، این معیار میزان مقاومت موردانتظار را چنان بالا می‌برد که، برای آپی، حتی وجود اختلاف نظر معقول در میان فلاسفه، به‌تنهایی، دلیلی بر ناموفق بودن استدلال است. این معیار در تحلیل‌های آپی از استدلال‌های مختلف کاربرد زیادی دارد. برای نمونه، درمورد استدلال نظم، او استدلال می‌کند که این استدلال با چالش‌هایی مهم روبه‌روست. این چالش‌ها شامل نقدهایی مانند نظریه تکامل داروین و این امکان است که خالق جهان موجودی شرور یا ناقص باشد. باوجوداینکه مدافعان این استدلال سعی در پاسخگویی به این نقدها داشته‌اند، از نگاه آپی، پاسخ‌های آن‌ها قانع‌کننده نیستند و اعتبار استدلال را از بین می‌برند. او بر این باور است که نظریه تکامل به‌تنهایی می‌تواند تبیینی طبیعی از پیچیدگی‌های زیستی ارائه دهد و دیگر به فرض یک طراح هوشمند نیازی باقی نمی‌گذارد (Oppy, 2006, p. 177).

۴. عدم وجود استدلال‌های متقابل قوی

آخرین معیار آپی، که به‌نوعی مکمل معیار قبلی است، این است که استدلال موفق باید در شرایطی قرار داشته باشد که استدلال‌های متقابل برای رد نتیجه آن ضعیف‌تر باشند. به عبارت دیگر، مجموعه استدلال‌ها در یک حوزه باید به نتیجه‌ای مشخص جهت‌گیری داشته باشند و استدلال‌های متضاد قدرت اقناع کمتری داشته باشند. درمورد وجود خدا، این معیار به این معنی است که، برای توجیه باور به وجود خدا، باید نشان داد که استدلال‌های خدا ناباوری (مانند استدلال شر، استدلال اختفای الهی، یا استدلال ناسازگاری صفات خدا) ضعیف‌تر از براهین خدا باوری هستند.

آپی به‌طور مفصل به مسئله شر (Problem of Evil) می‌پردازد. او معتقد است که استدلال شر، به‌ویژه در شکل «استدلال منطقی شر»، حتی اگر نتواند وجود خدا را با قاطعیت رد کند، به‌طور جدی با صفات خدای خدا باور (به‌ویژه خیر مطلق و قدرت مطلق) در تضاد است. از دیدگاه آپی، «استدلال‌های شر به اندازه‌ای قوی هستند که هرگونه ادعای موفقیت‌آمیز بودن استدلال‌های خدا باوری را زیر سؤال ببرند» (Oppy, 2006, p. 396). به عبارت دیگر، وجود شر و رنج در جهان یک استدلال متقابل قوی علیه وجود خدای توصیف‌شده در ادیان است و استدلال‌های خدا باوری نمی‌توانند به‌سادگی از این چالش عبور کنند.

تحلیل و جمع‌بندی دیدگاه آپی

رویکرد آپی به استدلال‌های فلسفه دین یک ویژگی کلیدی دارد: او نوعی شکاکیت روش‌شناختی را به کار می‌گیرد. او فرض نمی‌کند که هیچ استدلال موفق وجود ندارد بلکه می‌پرسد که اگر وجود داشته باشد، باید چه معیارهایی را برآورده کند. با این حال، با اِعمال معیارهای سخت‌گیرانه خود، به این نتیجه می‌رسد که هیچ‌یک از استدلال‌های شناخته‌شده تاریخی و معاصر برای اثبات وجود خدا موفق نیستند. او در کتاب خود به این نتیجه می‌رسد که «هیچ استدلالی برای وجود خدا وجود ندارد که حتی یک خدا ناباور معقول را به پذیرش خدا باور وادار کند» (Oppy, 2006, p. 362).

باید توجه داشت که آپی خود را یک خداناباور رادیکال و متعصب نمی‌داند بلکه یک خداناباور معقول می‌داند که براساس شواهد و استدلال به این نتیجه رسیده است. او در مقاله استدلال عدم باور^۱ می‌نویسد که «من به این دلیل خداناباور هستم که استدلال‌های قانع‌کننده‌ای برای وجود خدا نیافته‌ام و نه به این دلیل که به‌طور قطع می‌دانم خدا وجود ندارد» (Oppy, 1993, p. 418). این موضع رویکرد او را از موضعی صرفاً ایدئولوژیک متمایز می‌کند و به آن رنگ و بوی کاملاً فلسفی و تحلیلی می‌بخشد.

در مجموع، تبیین آپی از معیارهای «استدلال موفق» بر این اصول استوار است: پذیرش مقدمات توسط مخاطب هدف، توانایی تبیینی، مقاومت در برابر نقد و عدم وجود استدلال‌های متقابل قوی. این چارچوب رویکردی استاندارد برای ارزیابی استدلال‌هایی در فلسفه دین ارائه می‌دهد که از اعتبار صرف منطقی فراتر می‌رود و به کارکرد معرفتی و اقناع‌کنندگی استدلال‌ها می‌پردازد. این دیدگاه زمینه اصلی برای بحث‌های انتقادی بعدی در مورد فلسفه آپی و پیامدهای آن برای فلسفه دین را فراهم می‌کند.

بخش دوم: نقد و بررسی معیارهای گراهام آپی برای «استدلال موفق» در فلسفه دین

در بخش پیشین، معیارهای چهارگانه گراهام آپی برای ارزیابی «استدلال‌های موفق» در فلسفه دین را تبیین کردیم. این معیارها شامل پذیرش پیش‌فرض‌ها، قدرت تبیینی، مقاومت در برابر نقد و عدم وجود استدلال‌های متقابل قوی بودند. اکنون، نوبت به بررسی انتقادی این معیارها می‌رسد. این بخش به بررسی نقاط قوت و ضعف رویکرد آپی، مقایسه آن با دیدگاه‌های دیگر فیلسوفان دین و پاسخ به این پرسش‌ها می‌پردازد که آیا معیارهای او بیش از حد سخت‌گیرانه هستند و آیا رویکرد او می‌تواند یک مدل جامع برای ارزیابی استدلال‌ها باشد؟

۱. بررسی معیار پذیرش پیش‌فرض‌ها

نخستین و شاید مهم‌ترین معیار آپی ضرورت پذیرش پیش‌فرض‌های یک استدلال از سوی مخاطب معقول است.

نقاط قوت

این معیار نقطه قوت اساسی در رویکرد آپی محسوب می‌شود. فلسفه دین قرن‌ها شاهد استدلال‌هایی بوده که بر مقدماتی بنا شده‌اند که نه تنها بدیهی نیستند بلکه خودشان نیازمند استدلال‌های جداگانه هستند. آپی، با تأکید بر این معیار، به ما یادآوری می‌کند که استدلال، حتی اگر از نظر منطقی معتبر باشد، تنها زمانی می‌تواند به هدف خود، یعنی اقناع، دست یابد که بر زمینه‌ای مشترک از باورهای پذیرفته‌شده استوار باشد. این رویکرد فلسفه دین را از بازی منطقی صرف به گفت‌وگویی معقول و هدفمند تبدیل می‌کند. این معیار، به‌ویژه برای استدلال‌های هستی‌شناختی که مقدماتشان در مورد

¹ The Argument from NonBelief.

ماهیت وجود و کمال بحث برانگیز است، بسیار حیاتی است. به عنوان مثال، فرض «وجود یک صفت کمالی است»، چنان که ایمانوئل کانت مطرح کرد، مورد انتقاد جدی است. آپی، با تمرکز بر این نکته، به درستی نشان می دهد که این پیش فرض برای بسیاری از افراد معقول و آگاه پذیرفتنی نیست (Oppy, 2006, pp. 247-249).

نقاط ضعف و نقد

با وجود قوت های آشکار، این معیار آپی دچار اشکال است، زیرا سخت گیری آپی در مورد «پذیرش» عملاً معیاری دست نیافتنی را برای استدلال های متافیزیکی و فلسفی تعیین می کند.

معیار بیش از حد سخت گیرانه: پرسش این است که «پذیرش» از سوی «فرد معقول» به چه معناست؟ آپی این فرد را کسی می داند که به صورت پیش فرض خدا ناپاور است. این امر باعث می شود که هر استدلالی که بر مقدماتی فراتر از شواهد تجربی و علمی تکیه کند از پیش محکوم به شکست باشد. فیلسوفان دین برجسته ای مانند آلوین پلانتینگا و ریچارد سوئین برن با این دیدگاه مخالف اند. پلانتینگا در کتاب باور مسیحی ضمانت شده^۱، مفهوم «باور پایه^۲» را مطرح می کند. او استدلال می کند که برخی باورها، مانند باور به وجود خدا، نیازی به اثبات با استدلال استقرایی ندارند بلکه می توانند، به صورت پایه ای و بدون اتکا به باورهای دیگر، موجه باشند (Plantinga, 2000, p. 94). این رویکرد به طور مستقیم با معیار آپی در تضاد است، زیرا پلانتینگا معتقد است که باور به وجود خدا می تواند پیش فرضی موجه و معقول باشد، حتی اگر از طریق استدلالی منطقی به دست نیامده باشد.

تفاوت میان استدلال های متافیزیکی و تجربی: معیار آپی تفاوت ماهوی میان استدلال های متافیزیکی و تجربی را نادیده می گیرد. در علوم تجربی، پذیرش پیش فرض ها اغلب بر اساس مشاهدات و آزمایش هاست. اما در متافیزیک، پیش فرض ها معمولاً بر مفاهیم و شهودهای عقلی (مانند اصل علیت یا ماهیت زمان) استوارند که به خودی خود محل بحث و گفت و گو هستند. اگر معیاری که برای علوم تجربی مناسب است، به همان صورت سخت گیرانه، بر متافیزیک اعمال شود، عملاً تمام استدلال های فلسفی، از جمله استدلال های مربوط به وجود جهان های موازی یا ماهیت خود آگاهی، از پیش ناموفق خواهند بود. این رویکرد، به جای ارزیابی یک استدلال، کل قلمروی متافیزیک را به چالش می کشد و آن را از اعتبار ساقط می کند.

۲. بررسی معیار قدرت تبیینی

معیار دوم آپی قدرت تبیینی استدلال است. او معتقد است که استدلال موفق باید توانایی تبیین پدیده های جهان را داشته باشد و نتیجه آن باید بهترین توضیح برای شواهد موجود باشد.

¹ Warranted Christian Belief.

² properly basic belief.

نقاط قوت

این معیار رویکردی مسئولانه به استدلال‌ورزی فلسفی می‌بخشد. با این حال، نقطه قوت استدلال آپی نه در نوآوری مفهوم «قدرت تبیینی» بلکه در استاندارد حداکثری است که او برای شکاف تبیینی تعیین می‌کند. آپی، با اعمال این معیار، از استدلالی که صرفاً انتزاعی و بی‌ارتباط با خدای خدا باور باشد جلوگیری می‌کند. او نشان می‌دهد که استدلال کیهان‌شناختی، حتی اگر اثبات کند که یک علت نخستین برای جهان وجود دارد، این «علت» لزوماً همان خدای قادر مطلق، عالم مطلق و خیر مطلق ادیان نیست. نکته کلیدی نقد آپی اینجاست که درحالی‌که متکلمان این را محدودیت می‌دانستند و می‌خواستند آن را با گام‌های بعدی (مانند استدلال‌های کمال یا وحدت صفات) تکمیل کنند آپی این شکاف را دلیلی برای ناموفق بودن کل استدلال (به معنای متقاعد نکردن فرد معقول مخالف) می‌داند و کل بار اثبات را بر دوش یک استدلال می‌گذارد. بنابراین، این معیار مدافعان استدلال را وادار می‌کند که نه تنها به وجود خدا بلکه به صفات او نیز استدلال کنند و نشان دهند که چرا خدای خدا باور بهترین تبیین برای منشأ جهان است، نه صرفاً یک تبیین محتمل که نیاز به تکمیل دارد.

نقاط ضعف و نقد

اختلاط میان «توجیه» و «تبیین»: انتقادی که به این معیار وارد است این است که آپی مرز میان «توجیه» باور و «تبیین» پدیده را محو می‌کند. ریچارد سوئین‌برن در کتاب خود وجود خدا^۱، رویکردی استقرایی به وجود خدا دارد. او استدلال می‌کند که وجود خدا بهترین تبیین برای مجموعه‌ای از شواهد است، مانند نظم جهان، قوانین طبیعت، آگاهی و وجود حقیقت اخلاقی (Swinburne, 2004, pp. 21-25). سوئین‌برن، با این رویکرد، تلاش می‌کند که نشان دهد خدا یک «فرضیه» علمی مانند است که بهترین تبیین را ارائه می‌دهد. اما آپی به این استدلال‌ها نیز با سخت‌گیری می‌نگرد. درواقع، آپی در مورد اینکه چه چیزی «تبیین خوب» محسوب می‌شود معیارهای بسیار سخت‌گیرانه‌ای دارد که ممکن است فراتر از آن چیزی باشد که در سایر حوزه‌های فلسفه پذیرفته شده است.

نادیده‌گرفتن تبیین‌های مکمل: نقد دیگر این است که رویکرد آپی احتمال وجود تبیین‌های مکمل را نادیده می‌گیرد. ممکن است استدلالی بتواند جنبه‌ای از واقعیت (مثلاً منشأ کیهان) را به خوبی تبیین کند، درحالی‌که تبیین‌های دیگر (مانند نظریه‌های علمی) جنبه‌های دیگر (مانند مکانیسم‌های طبیعی) را پوشش دهند. آپی تمایل دارد که استدلال‌های الهیاتی را با تبیین‌های علمی در رقابتی انحصاری قرار دهد و اگر تبیینی علمی برای پدیده‌ای وجود داشته باشد، به سرعت نتیجه می‌گیرد که استدلال الهیاتی در این مورد ناکام است. این دیدگاه «تقابل» میان علم و دین را پیش فرض می‌گیرد، درحالی‌که بسیاری از فلاسفه و الهی‌دانان (مانند فرانسیس کالینز) معتقد به «تکامل الهی» و سازگاری علم و دین هستند (Collins, 2006, p. 127).

¹ *The Existence of God.*

۳. بررسی معیار مقاومت در برابر نقدهای قوی

سومین معیار آپی مقاومت استدلال در برابر نقدهای جدی است. به نظر می‌رسد که ارضای این معیار با چالش‌های مهمی روبه‌روست.

نقاط قوت

این معیار به‌درستی تأکید می‌کند که استدلال فلسفی موجودیتی ایستا و منزوی نیست بلکه بخشی از گفت‌وگویی پویا و در حال تکامل است. استدلال تنها زمانی می‌تواند موفق باشد که به‌طور مداوم در برابر نقدها و چالش‌های جدید، به‌ویژه از سوی پیشرفت‌های علمی و فلسفی، مقاومت کند. این معیار مدافعان استدلال‌ها را مجبور می‌کند که، به‌جای تکرار استدلال‌های کهنه، به‌طور خلاقانه به نقدهای جدید پاسخ دهند. رویکرد آپی در این زمینه فلسفه دین را از حالت محافظه‌کاری به رشته‌ای پویا و معاصر تبدیل می‌کند. برای مثال، آپی، در نقد استدلال شر، به نقدهای مختلف بر راه‌حل‌های خدا باورها، از جمله «دفاعیه اراده آزاد» می‌پردازد و نشان می‌دهد که این پاسخ‌ها ممکن است قانع‌کننده نباشند (Oppy, 2006, pp. 385-390).

نقاط ضعف و نقد

بار اثبات: نقد اصلی این است که آپی بار اثبات را به‌شدت بر دوش مدافعان استدلال‌های خدا باوری می‌گذارد. او از استدلال انتظار دارد که نه تنها به تمام نقدهای گذشته پاسخ دهد بلکه در برابر نقدهای آینده نیز مقاومت کند. این انتظار غیرواقع‌بینانه به نظر می‌رسد. به گفته ویلیام لین کریگ، اگر استدلالی منطقاً صحیح باشد و مقدمات آن موجه به نظر برسند، می‌توان آن را استدلالی خوب دانست، حتی اگر نقدهای بالقوه‌ای وجود داشته باشد که هنوز پاسخ قانع‌کننده‌ای برای آن‌ها نداریم (Craig, 2017, pp. 19-20). به عبارت دیگر، استدلال می‌تواند «موفق» باشد، حتی اگر نقدهای متقابلی وجود داشته باشد که هنوز به‌طور کامل حل نشده‌اند.

ناهمخوانی با ماهیت باور: این معیار آپی با ماهیت شکل‌گیری باور در زندگی واقعی همخوانی ندارد. افراد معمولاً به مجموعه‌ای از دلایل باور می‌آورند و نه به دلیلی قاطع و بی‌نقص که به تمام نقدهای ممکن پاسخ داده باشد. ممکن است فردی براساس استدلال نظم به وجود خدا باور آورد، حتی اگر نتواند به تمام جزئیات نظریه تکامل پاسخ دهد. درواقع، بسیاری از باورهای ما در حوزه‌های مختلف براساس مجموعه‌ای از شواهد و نه یک «استدلال کاملاً بی‌نقص» شکل می‌گیرند.

۴. بررسی معیار عدم وجود استدلال‌های متقابل قوی

آخرین معیار آپی، به نوعی مکمل معیارهای دیگر است و بر این فرض استوار است که برای موفقیت یک استدلال، استدلال‌های متقابل قوی نباید وجود داشته باشند. این معیار ریشه در سنت منطق، به‌ویژه مفهوم «قیاس معارضت» دارد، جایی که نشان داده می‌شود که از همان مقدمات یا از مجموعه‌ای از مقدمات دیگر می‌توان استدلالی ساخت که به نتیجه‌ای مخالف نتیجه استدلال موردنظر منجر شود (نصیرالدین طوسی، بی‌تا، ص ۳۳۶). منطق‌دانان همواره به این نکته توجه داشته‌اند که وجود استدلال متقابل، حداقل، قوت استدلال اصلی را تضعیف می‌کند. درحالی‌که وجود استدلال متقابل قوی، در سنت منطقی، شک یا ضعف استدلال اصلی را نشان می‌دهد، آپی آن را دلیلی بر ناموفق بودن مطلق استدلال می‌داند. درواقع، استاندارد آپی چنان سخت‌گیرانه است که وجود هرگونه توجیه معرفت‌شناختی برای موضع مخالف به‌معنای شکست استدلال خداباوری تلقی می‌شود. بنابراین، این معیار در نزد آپی، نه صرفاً تذکری منطقی بلکه یک شرط معرفت‌شناختی حداکثری است که موفقیت استدلال را منوط به نابودکردن کامل استدلال‌های رقیب می‌داند، نه صرفاً پاسخ‌دادن به آن‌ها.

نقاط قوت

این معیار نگاهی کل‌نگر به فضای استدلالی در فلسفه دین ارائه می‌دهد. آپی این رویکرد را از توصیه‌ای روش‌شناختی به یک شرط معرفت‌شناختی حداکثری تبدیل می‌کند. او به‌درستی تأکید می‌کند که بررسی استدلال نباید به‌صورت ایزوله انجام شود. برای مثال، فرد برای تصمیم‌گیری درباره وجود خدا نباید تنها به استدلال‌های کیهان‌شناختی نگاه کند بلکه باید به استدلال شر، استدلال اختفای الهی و سایر استدلال‌های خدا‌ناباوری نیز توجه داشته باشد. این رویکرد فلسفه دین را از رشته‌ای متشکل از استدلال‌های مجزا به یک «میدان استدلالی» تبدیل می‌کند. مهم‌تر از آن، آپی با این رویکرد معیار موفقیت استدلال خدا‌باوری را به ناتوانی مطلق استدلال‌های متقابل قوی پیوند می‌زند. به این معنا که اگر استدلال متقابل (مانند استدلال شر) بتواند توجیه معرفت‌شناختی کافی برای عدم پذیرش نتیجه استدلال اصلی (وجود خدا) فراهم کند، آنگاه استدلال اصلی موفق نیست، حتی اگر مقدمات آن منطقاً صحیح باشد. این شرط سخت‌گیرانه مبنی بر لزوم از بین بردن توجیه معرفت‌شناختی موضع رقیب است که به این معیار ماهیتی ابتکاری و درعین‌حال مناقشه‌برانگیز می‌بخشد. آپی با این رویکرد، به‌ویژه در تحلیل خود از استدلال شر، نشان می‌دهد که این استدلال به اندازه‌ای قوی است که می‌تواند تمام استدلال‌های خدا‌باوری را به چالش بکشد.

نقاط ضعف و نقد

موضع‌گیری پیشینی: نقد اصلی به این معیار این است که آپی پیشاپیش «استدلال شر» و «استدلال اختفای الهی» را به‌عنوان استدلال‌های متقابل «قوی» طبقه‌بندی می‌کند، درحالی‌که بسیاری از فیلسوفان دین قویاً با این دیدگاه مخالف

هستند. فیلسوفانی مانند ریچارد سوئین برن در کتاب مشیت الهی و مسئله شر^۱ استدلال می‌کنند که وجود شر می‌تواند با وجود خدای خیرخواه سازگار باشد، به‌ویژه اگر آن را در چارچوب مفهومی «اراده آزاد» و «آزمایش انسان» در نظر بگیریم (Swinburne, 1998, pp. 147-151). از دیدگاه این فیلسوفان، استدلال‌های شر به اندازه‌ای که آپی تصور می‌کند قوی نیستند و می‌توان به آن‌ها پاسخ داد.

نادیده گرفتن تفاوت‌های معرفت‌شناختی: این معیار تفاوت‌های اساسی در نحوه پذیرش باورها را نادیده می‌گیرد. درحالی‌که استدلال برای وجود خدا ممکن است بر مبنای عقل و متافیزیک باشد، باور خداناباوری (مانند استدلال شر) ممکن است بیشتر بر شواهد حسی و تجربی (مشاهده شر در جهان) استوار باشد. مقایسه و ارزیابی این دو نوع استدلال در مقیاسی واحد، کاری بسیار دشوار است و ممکن است به نتایج نادرستی منجر شود.

نتیجه‌گیری: نگاهی جامع به رویکرد آپی

درنهایت، می‌توان گفت که رویکرد گراهام آپی به ارزیابی استدلال‌ها در فلسفه دین گامی مهم در جهت افزایش دقت و روش‌شناسی در این رشته است. با اذعان به این نکته که عناصر تشکیل‌دهنده معیارهای وی (مانند قدرت تبیینی و پاسخ‌گویی به نقدهای متقابل) ریشه در سنت‌های منطقی و فلسفی، از جمله در میان متفکران عقل‌گرایی چون ابن‌سینا، خواجه نصیر و آکویناس، دارند، ابتکار اصلی آپی در تدوین چارچوب معرفت‌شناختی حداکثری و تعیین سقف موفقیت برای این معیارها نهفته است. او با پیوند زدن این اصول سنتی به شرط متقاعدسازی «همه افراد معقول»، عملاً، یک استاندارد جدید برای توجیه عمومی در حوزه متافیزیک تعیین می‌کند. بنابراین، نوآوری آپی در ترکیب و سطح انتظار است، نه در خلق مفاهیم. معیارهای او به‌درستی از استدلال انتظار دارند که نه تنها از نظر منطقی صحیح باشد بلکه در دنیای واقعی نیز کارآمد و قانع‌کننده باشد. تأکید او بر پذیرش پیش‌فرض‌ها و مقاومت در برابر نقدها، به فلاسفه دین هشدار می‌دهد که باید از استدلال‌های مبهم و غیرقابل دفاع پرهیز کنند.

بااین‌حال، همان‌طور که بررسی شد، سخت‌گیری آپی بزرگ‌ترین نقطه ضعف اوست. معیارهای او به گونه‌ای هستند که، عملاً، هیچ استدلالی (نه تنها در فلسفه دین بلکه در بسیاری از حوزه‌های متافیزیک) نمی‌تواند از آن‌ها عبور کند. این رویکرد، به جای اینکه استدلال‌ها را ارزیابی کند، به نظر می‌رسد که به‌طور پیشینی به ناتوانی آن‌ها حکم می‌دهد. رویکرد آپی، به جای اینکه به اثبات یک حقیقت منجر شود، بیشتر به توجیه موضع شکاکانه می‌انجامد.

درنهایت، این مقاله استدلال می‌کند که چارچوب آپی باید به‌عنوان یک ابزار تحلیلی ارزشمند در نظر گرفته شود، نه یک معیار نهایی و مطلق برای قضاوت. فلاسفه دین می‌توانند از معیارهای او برای بهبود استدلال‌های خود و شناخت نقاط ضعف آن‌ها استفاده کنند. اما برای داشتن یک ارزیابی جامع، باید معیارهای آپی را با رویکردهای دیگر فیلسوفان، مانند پلانتینگا و سوئین برن، که به جای تمرکز بر «بی‌نقصی» بر «توجیه» و «بهترین تبیین» تأکید دارند، ترکیب کرد.

¹ Providence and the Problem of Evil.

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر به بررسی انتقادی معیارهای گراهام آپی برای «استدلال موفق» در فلسفه دین پرداخت و نقاط قوت و ضعف رویکرد روش‌شناختی او را تحلیل کرد. یافته‌های اصلی این پژوهش را می‌توان در سه بخش خلاصه کرد:

خلاصه یافته‌های اصلی

۱. نقاط قوت رویکرد آپی

افزایش دقت روش‌شناختی: آپی، با تأکید بر معیارهای سخت‌گیرانه، فلسفه دین را از بحثی صرفاً الهیاتی به گفتمانی دقیق و منطقی تبدیل می‌کند. این رویکرد فیلسوفان را وادار می‌کند که، به جای تکیه بر استدلال‌های سنتی و مبهم، به تحلیل دقیق مقدمات و نتایج بپردازند.

تمرکز بر اقناع مخاطب معقول: برخلاف رویکردهای صرفاً صوری، آپی بر این نکته تأکید دارد که استدلال باید توانایی قانع کردن فردی بی‌طرف و منطقی را داشته باشد، که این امر هدف عملی استدلال‌ورزی را برجسته می‌سازد. رویکرد کل‌نگر: آپی به درستی نشان می‌دهد که ارزیابی استدلال نباید به صورت ایزوله انجام شود بلکه باید در چارچوب تمام استدلال‌های موافق و مخالف بررسی گردد، به ویژه استدلال‌های قدرتمندی مانند استدلال شر.

نتیجه نهایی نقد

با وجود نقاط قوت قابل توجه، نتیجه نهایی این پژوهش این است که رویکرد آپی، هرچند مدلی مناسب برای افزایش دقت استدلال‌هاست، اما مدل نهایی و جامع برای ارزیابی تمام استدلال‌های فلسفه دین محسوب نمی‌شود. این عدم جامعیت به دو دلیل اصلی است:

۱. سخت‌گیری بیش از حد: معیارهای آپی، به ویژه «پذیرش پیش فرض‌ها» و «مقاومت در برابر نقدهای قوی»، چنان سخت‌گیرانه هستند که عملاً هیچ استدلال متافیزیکی نمی‌تواند از آن‌ها سربلند بیرون بیاید. این سخت‌گیری، به جای اینکه به ارزیابی بی‌طرفانه منجر شود، به نتیجه‌ای ازپیش‌تعیین شده یعنی «ناموفق بودن» استدلال‌ها می‌انجامد. این رویکرد قلمرو استدلال‌ورزی فلسفی را به شدت محدود می‌کند و از هدف اصلی خود، که «یافتن بهترین توجیه» برای یک باور است، دور می‌شود.

۲. عدم انطباق با ماهیت باور: رویکرد آپی با ماهیت شکل‌گیری باور در زندگی واقعی همخوانی ندارد. همان‌طور که فیلسوفانی مانند ریچارد سونین‌برن و ویلیام لین کریگ نشان می‌دهند، باور می‌تواند براساس «بهترین تبیین» یا «مجموعه‌ای از دلایل موجه» شکل بگیرد، حتی اگر نتواند تمام نقدهای ممکن را خنثی کند. رویکرد آپی، که به دنبال یک استدلال بی‌نقص است، از این پیچیدگی غفلت می‌کند.

به این ترتیب، رویکرد آپی، به جای اثبات، بیشتر به توجیه موضع شکاکانه می انجامد و، در نهایت، نمی تواند به عنوان معیاری مطلق برای موفقیت استدلال های مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده

با توجه به کاستی های شناسایی شده در رویکرد آپی، تحقیقات آینده می توانند در مسیرهای زیر حرکت کنند:

۱. تدوین معیارهای تعدیل شده: پژوهشگران می توانند، با الهام از چارچوب آپی، معیارهایی جدید تدوین کنند که نه آن قدر سخت گیرانه باشند که هیچ استدلالی نتواند از آن ها عبور کند و نه آن قدر سهل گیرانه که هر ادعایی را به رسمیت بشناسند. این معیارها می توانند به ماهیت هر نوع استدلال (متافیزیکی، اخلاقی، تجربی) توجه بیشتری داشته باشند.
۲. بررسی رویکردهای ترکیبی: تحقیقات آتی می توانند امکان ترکیب رویکرد روش شناختی آپی با مدل های توجیهی دیگر، مانند «معرفت شناسی اصلاح شده»^۱ یا «رویکرد استقرایی» سوئین برن، را بررسی کنند. این ترکیب می تواند چارچوبی جامع تر برای ارزیابی استدلال ها ارائه دهد.
۳. تحلیل های میان فرهنگی: پژوهش ها می توانند به این پرسش پردازند که آیا معیارهای آپی، که عمدتاً در سنت فلسفه تحلیلی غرب شکل گرفته اند، در ارزیابی استدلال ها در سنت های فلسفی دیگر، مانند فلسفه اسلامی یا شرقی، نیز قابل اعمال هستند یا خیر. این امر می تواند به کشف تفاوت های بنیادین در رویکردهای استدلالی کمک کند.

References

- Naṣīr al-Dīn al-Ṭūsī, Muḥammad ibn Muḥammad, Jamāl al-Dīn, Muḥammad Sa'īd, Shāfi'ī, Ḥasan, wa Mullā Khusraw, Muḥammad ibn Farāmarz. b.t. *Asās al-Iqtabās fī al-Mantiq. al-Qāhira: al-Majlis al-A'lā lil-Thaqāfah.*
- Békefi, B. (2023). *Engaging Oppy's Metaphilosophy of Religion: Arguments, Worldviews, and Disagreement. Sophia.*
- Collins, F. S. (2006). *The language of God: A scientist presents evidence for belief.* Free Press.
- Craig, W. L. (2010). *On guard: Defending your faith with reason and precision.* David C Cook.
- Oppy, G. (1993). The Argument from Non-belief. *Religious Studies*, 29(4), 417–432.
- Oppy, G. (2006). *Arguing about Gods.* Cambridge University Press.
- Oppy, G. (2006). Theism, Atheism, and the Meaning of Life. In E. D. R. Wielenberg (Ed.), *Philosophy of religion: An anthology* (pp. 115–120). Blackwell Publishing.
- Oppy, G. (2007). The Argument from Non-Belief. In D. O. Coppock (Ed.), *Metaphysics and the argument from non-belief.* Routledge.
- Oppy, G. (2013). *Philosophical perspectives on religious belief.* Oxford University Press.
- Plantinga, A. (2000). *Warranted Christian belief.* Oxford University Press.
- Swinburne, R. (1998). *Providence and the problem of evil.* Oxford University Press.
- Swinburne, R. (2004). *The existence of God* (2nd ed.). Oxford University Press.